

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

YKN Vaasa toukokuu 2025

OKM:n ajankohtaiset

Leena Toivonen

Ajankohtaista

- Talous. Avustushaut vuodelle 2026.
- Selvitys - alueellinen kehittämistehtävä
- Kulttuuripoliittinen selonteko
- Tilastot 2024
- Euroopan komission kirjastojen työryhmätyö, Building Bridges OMC (open method of co-ordination)
- Sivistyshallinto 2030
- Lupa- ja valvontavirasto
- Digitaalinen kulttuuriperintö

Talous

- Julkisen talouden suunnitelma 2026-2039 ja siihen sisältyvä valtiontalouden kehyspäättös on tehty. (VN päätös 30.4.)
- Kehysriihen pöytäkirjamerkinnät.
- Hallituksen budjettineuvottelut pidetään syyskuun alussa.
- Yleisiä kirjastoja koskevien valtionavustushakujen alustavaa aikataulutusta on suunniteltu.

Avustushaut vuodelle 2026 1/3

- Määrärahavuoden 2026 OKM:n valtionavustukset haetaan Valtiokonttorin haeavustuksia.fi –palvelussa
- OKM:n Salama-valtionavustusjärjestelmä lakkautetaan. OKM:n sähköinen asiointipalvelu suljetaan 15.6.2026
- Hankeavustus yleisten kirjastojen valtakunnalliseen kehittämistehtävään, alueelliseen kehittämistehtävään, erityiseen tehtävään ja toiminnan kehittämiseen sekä Hankeavustus yhteispohjoismaiseen kirjastoautotoimintaan

Hakuaika aiempaa varhaisempi: ti 7.10-ma 10.11.2025

Avustushaut vuodelle 2026 2/3

- Muiden OKM:n kirjastoja koskevien hakujen hakuaika tarkentuu myöhemmin:
- Yleisavustukset taiteen ja kulttuurin valtakunnallisten yhteisöjen toimintaan
- Hankeavustus digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuuden ja säilyttämisen tukemiseen, yhteisiin palveluihin yleisille kirjastoille sekä museoiden digitalisaation edistämiseen
- Erityisperustein myönnettävät avustukset, Viittomakielinen kirjasto
- Määrärahataso ratkeaa myöhemmin.

Avustushaut vuodelle 2026 3/3

Avien hankeavustukset kirjastojen kokeilu- ja kehittämistoimintaan

- hakuaika aiempaa varhaisempi: ti 7.10-ma 10.11.2025
- haku avien sähköisessä asiointipalvelussa

Avien hallinnoima hankeavustus lukemisen ja lukutaidon edistämiseen vankiloissa

- Hakuaika: ti 7.10-ma 10.11.2025
- haku avien sähköisessä asiointipalvelussa

Selvitys - Yleisten kirjastojen alueellinen kehittämistehtävä 1/3

- Selvityksen jatkotoimia pohdittu OKM:n ja AVIEN kesken.
- Keskustelu jatkotoimista jatkuu AKE-OKM-AVI –tapaamisissa toukokuussa.
- Manu, Samuli; Vainio, Anna; Nyman, Juho; Tunkkari, Iina; Siltanen, Kirsi. (2025). Yleisten kirjastojen alueellinen kehittämistehtävä : Selvitys vaikutuksista ja kehittämistarpeista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2025:9. 27.02.2025.
- Pysyvä osoite Valtioneuvoston julkaisuarkistossa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-208-2>

Yhteiset tavoitteet ja kansallinen koordinointi 2/3

Kehittämisehdotus 1. AKE-toiminnan tueksi tulisi laatia selkeämmät kansalliset tavoitteet, esimerkiksi **kansallisen kirjastostrategian** avulla. Tämä voisi auttaa yhtenäistämään toiminnan suuntaviivoja ilman, että aluelähtöisyys menetetään.

Kehittämisehdotus 2. AKE-toiminnan kytköstä kirjastolain keskeisiin tavoitteisiin ja laajempaan kirjastotoiminnan ekosysteemiin tulisi tehdä entistä paremmin näkyväksi, jotta toiminnan vaikuttavuus näkyy sekä alueellisella että valtakunnallisella tasolla. Vaikutusten kuvaamiseksi voitaisiin ottaa yhteisesti käyttöön **vaikutusmalli**, jonka avulla pystytään hahmottamaan AKE-toiminnan vaikutuksia kirjastoalan laajempaan ekosysteemiin ja yksittäisten kirjastojen kehitykseen.

Kehittämisehdotus 3. Yhteisiin kansallisiin tavoitteisiin ja vaikutusmalliin perustuen yleisten kirjastojen alueelliselle kehittämistoiminnalle tulisi laatia **yhteiset seurantamittarit**, joilla vaikutusten syntyä voidaan arvioida valtakunnallisesti. Lisäksi toiminnan ja aikaansaannosten seuranta on tarpeen tehdä alueiden erityispiirteisiin räätälöidyillä mittareilla.

Kehittämisehdotus 4. Eri **AKE-alueiden välistä yhteistyötä** tulisi edistää kansallisesti vahvemmin ja hyödyntää näin eri AKE-alueiden vahvuuksia entistä paremmin kaikkien yleisten kirjastojen hyödyksi.

Kehittämisehdotus 5. **VAKE-kirjaston** toiminnan suhdetta AKE-toimintaan tulee selkeyttää nykyisestä. Tämän ohella on hyödyllistä selvittää, voisiko VAKE-rakennetta hyödyntää AKE-toiminnan kansallisen koordinoinnin edistämisessä.

Alueellisten erityispiirteiden huomioiminen ja resursointi 3/3

Kehittämisehdotus 1. **Pienten kirjastojen** tueksi, joiden resurssit ovat rajalliset ja joilla ei ole kykyä kehittää toimintaansa, tulisi kehittää erityisiä toimintamalleja tai tukimekanismeja, jotta ne voisivat myös hyödyntää AKE-toiminnan kehittämistukea.

Kehittämisehdotus 2. **AKE-määrärahan käytön periaatteet ja tavoitteet** tulisi tehdä entistä läpinäkyvämmiksi ja määritellä niiden kytkös valtakunnallisiin strategioihin sekä alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin selkeästi.

Kehittämisehdotus 3. AKE-määrärahan riittävyyttä suhteessa alueiden tarpeisiin tulee arvioida riittävän usein. Erityisesti kasvavilla tai suuresti eriytyneillä alueilla voi olla tarvetta lisäresursoinnille.

Kehittämisehdotus 4. **Alueellisen polarisaation vaikutukset** kirjastotoimintaan tulee huomioida ja laatia tarvittavia suunnitelmia kirjastojen tarpeisiin.

Kehittämisehdotus 5. Olisi syytä toteuttaa alueellisia kokeiluja siitä, olisiko AKE-toiminnan puitteissa järkevää ja mahdollista toteuttaa joitain **uusia toimintamuotoja**, joiden avulla voitaisiin tarjota lisätukea paikallisiin haasteisiin vastaamiseksi. Kokeilujen rahoittamisen mahdollisuutta esimerkiksi AVI:n kirjastojen kokeilutoimintaan suunnatun valtionavustuksen kautta tulee selvittää.

Kulttuuripoliittinen selonteko, tilannekatsaus

- Hallitusohjelman mukainen, hallituksen eduskunnalle antama pitkän aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma
- Neljä pitkän aikavälin tavoitetta sekä toimenpide-ehdotukset niiden saavuttamiseksi
  1. Kulttuuri on muutosvoima
  2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt ovat avainasemassa
  3. Kulttuuri on jokaisen oikeus
  4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista

Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelman eteneminen

Käynnissä

OKM:n vuoden 2026 talousarviotavoitteiden tunnistaminen ja oman toiminnan suuntaaminen selonteon tavoitteiden mukaisiksi vuoden 2026 alusta alkaen.

kevät 2025

Jatkuu selonteon toimenpiteiden tarkastelulla: aikajana, vastuutahot, tulevaan hallitusohjelmaan esitettävät

syksy 2025

Jatkuu työpajoina ja keskusteluina toimenpidekokonaisuuksittain. Kutsuttuina selonteossa tunnistetut keskeiset vastuutahot.

syksy 2025

Tunnistetaan selvitystarpeet ja mahdolliset tiedotustarpeet
Viimeistellään ja julkaistaan toimeenpanosuunnitelma

Yleisten kirjastojen tilastot 2024

- Kaikki keskeiset kirjaston käytön mittarit noususuuntaisia.
- Painettujen kirjojen lainaus nousi 4 % ja kokonaisuudessaan lainoja kertyi yli 85,4 miljoonaa.
- Kirjastoissa käytiin yli 50,7 miljoonaa kertaa (nousua +6 %).
- Aktiivisten lainaajien määrä kasvoi hieman (+2 %, 1,8 miljoonaa lainaajaa).
- Lastenkirjallisuutta lainattiin 38 miljoonaa kertaa, mikä on jo kolmas peräkkäinen lainausennätys.
- Vuonna 2024 kirjastojen kirjahankinnat vähenivät jonkin verran.
- Kirjastoautojen määrä laski alle 120:n.
- Kuntien yhteisen E-kirjaston piiriin siirtyi noin 85 % Suomessa asuvista.
- E-lehtiä lainattiin 8,3 miljoonaa kertaa, mikä on 12 % enemmän kuin edellisenä vuonna.

Euroopan komission kirjastojen työryhmätyö, Building Bridges OMC (open method of co-ordination)

Tehtävänä tarkastella kirjastojen roolia osana eurooppalaista kulttuurin työsuunnitelmaa 2023-2026.

Mukana on 25 EU-maata ja 34 asiantuntijaa ministeriöistä, aluehallinnosta, kansalliskirjastoista, kirjastoista ja kirjastoseuroista. Suomen OKM:n nimeämänä edustajana Anu Ojaranta LS AVI:sta.

- Kerätty kirjastoista suuri määrä dataa
- Kartoitettu yhteiskunnallisia haasteita ja kirjastojen parhaita käytäntöjä
- Työstetty edellytyksiä siitä, miten kirjastot parhaiten pääsisivät toteuttamaan yhteiskunnallista tehtäväänsä muuttuvassa maailmassa

Julkaisu tulossa loppuvuonna 2025.

Sivistyshallinto 2030 1/2

- Valtioneuvosto antoi 16.4.2025 sivistyshallintoa koskevan HE:n eduskunnalle **HE 31/2025 vp**
- Ministeriön ja virastojen työtä yhteensovitetaan yhteistyöryhmissä: rahoituksen, tulosohjauksen, strategisen henkilöstöpolitiikan, strategisen tietohallinnon ja digitalisaation, varautumisen ja valmiussuunnittelun yhteistyöryhmä sekä tutkimuksen, ennakkoinnin ja arvioinnin yhteistyöryhmä.
- Uudet virastot aloittavat 2026 alussa.

Sivistyshallinnon toiminta tiivistyy viiteen virastoon 2/2

- Kasvatukseen, koulutukseen ja kieleen liittyviä tehtäviä hoitaa **Opetushallitus**, johon yhdistettäisiin Kotimaisten kielten keskus
- Arkisto- ja kirjastotoimintaan liittyviä tehtäviä hoitava **Kansallisarkisto**, johon yhdistettäisiin Saavutettavuuskirjasto Celia ja Varastokirjasto
- Kulttuuriperintöön liittyviä tehtäviä hoitava **Museovirasto**, johon yhdistettäisiin Suomenlinnan hoitokunta
- Taiteen ja kulttuurin edistämiseen liittyviä tehtäviä hoitava **Taide- ja kulttuurivirasto**, joka olisi uusi virasto ja johon siirtyisivät Taiteen edistämiskeskus ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
- Tieteen edistämisestä vastaava **Suomen Akatemia**, joka jatkaisi toimintaansa.

Lupa- ja valvontavirasto

- Uusi valtakunnallinen ja monialainen valtion keskushallintoviranomainen (HE 13/2025 vp)
- Pykälän 1 momentin nojalla viraston toimialat olisivat 1) sosiaali- ja terveys -toimiala, 2) varhaiskasvatus, koulutus ja kulttuuri -toimiala, 3) ympäristö -toimiala sekä 4) työsuojelu -toimiala, 5) pelastustoimi ja varautuminen –toimiala.
- Varhaiskasvatus, koulutus ja kulttuuri -toimialan tehtävät muodostuvat aluehallintovirastojen koulutus-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimen, hautaustoimen sekä varhaiskasvatuksen lupa-, valvonta-, ohjaus-, ja rahoitustehtävistä.

Lupa- ja valvontavirasto

- HE 13/2025 vp, muutokset kirjastolakiin
- 7.9.13 Laki yleisistä kirjastoista
- 4 §. Valtion viranomaisten tehtävät. Pykälän 2 momentissa aluehallintovirasto muutettaisiin Lupa- ja valvontavirastoksi. Pykälästä poistettaisiin aluehallintovirastoja koskevat aluemääritelmät.
- 16 §. Arviointi. Pykälän 2 momentissa aluehallintovirasto muutettaisiin Lupa- ja valvontavirastoksi

Digitaalisen kulttuuriperinnön viitearkkitehtuuri

- Digitaalisen kulttuuriperinnön viitearkkitehtuuri on kulttuuriperintöorganisaatioiden strategisen johtamisen, viestinnän ja kulttuuriperintöalan yhteentoimivuuden kehittämiseen suunnattu kokonaisuus.
- Viitearkkitehtuuri on julkisessa kommentoinnissa (alustavasti) 9.–21.5.
- Ks. lisätietoa: [Digitaalisen kulttuuriperinnön viitearkkitehtuuri dokumentaatio \(luonnos\) - Digime-viitearkkitehtuuri - Eduuni-wiki](#)

Kiitos!